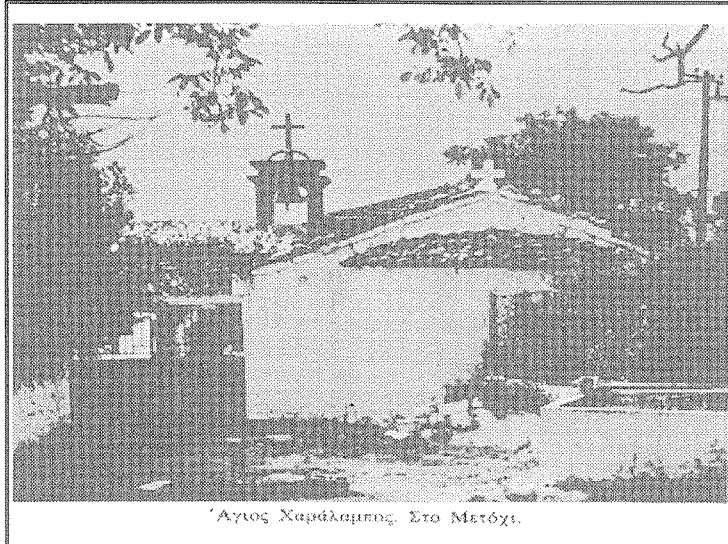

Τά Κανδυλιώτικα

PORT PAYÉ HELLAS
ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
Κ.Δ.Α.
ΕΛΛΑΣ

Έκδοση των Συλλόγου των εν Αθήναις και απανταχού Κανδυλιώτων "Η ΠΡΟΟΔΟΣ" Γραφεία: Κεραμεικού 23 ΑΘΗΝΑ • ΕΤΟΣ 20 Αριθ. Φύλλου 9 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1995

Άγιος Χαράλαμπος στο Μετόχι.

ΚΟΙΝΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ - ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Προς τους κατοίκους της Κοινότητας Κανδύλας

Με τη συνεργασία της Κοινότητας Κανδύλας και του Συλλόγου Κανδυλιώτων «Η ΠΡΟΟΔΟΣ» θα πραγματοποιηθεί, εντός των προσεχών ημερών, στην Κανδύλα, διάληξη από τον καθηγητή του Γεωργικού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ηλία Δεκάζο με θέμα: «Νέες δυναμικές καλλιέργειες στην περιοχή μας».

Η ακριβής ημέρα και ώρα θα ανακοινωθεί προς τους κατοίκους από την Κοινότητα.

Στη διάληξη αυτή θα κληθούν να παραστούν οι βουλευτές του Νομού μας, ο Περιφερειάρχης, ο Νομάρχης, ο Περιφερειακός Δ/ντής, εκπρόσωποι Διοικητικών Υπηρεσιών του Νομού και εκπρόσωποι από τις όμορες Κοινότητες.

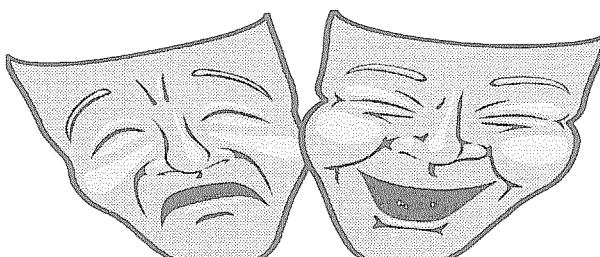
Ο Πρόεδρος της Κοινότητας
ΧΡΙΣΤΟΣ Γ. ΔΕΛΗΠΙΑΝΗΣ

Θεατρικά δρώμενα

ΤΟ ΑΥΓΟΥΣΤΙΑΤΙΚΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΠΑΝΩ ΑΠ ΤΟΝ ΑΡΚΑΔΙΚΟ ΟΡΧΟΜΕΝΟ

Γράφει ο Αναστ. Οικονομόπουλος

ος όλες της τις λεπτομέρειες ο συμπατριώτης μας κ. Γεώργιος Π. Καλπακιώτης, μέλος του Δ.Σ. της Εταιρείας Αρκαδικών Γραμμάτων και Τεχνών, με την αμέριστη συμπαράσταση της Κοινότητας Κανδύλας. Η όπη προσπάθεια ήταν δυσχερέστατη, γιατί έπρεπε να

πηγετροδοτηθεί η περιοχή Θεάτρου - τούτο επετεύχθη με δύο πηγετρογεννήτριες - να μεταφερθεί το πιάνο, να εγκατασταθεί μεγαφωνική συσκευή κλπ. Την καλπιτεχνική διεύθυνση είχε ο σκηνοθέτης κ. Αγγελος Θεοδωρόπουλος, καλπιτεχνικός σύμβουλος της Εταιρείας. Η αφίσσα και οι κάρτες επιπώθηκαν δωρεάν από τον κ. Γεώργιο Καστούμη, καταγόμενο από το χωριό Καλπάκι. Την εκδήλωση εκαιρέθησε ο πρόεδρος του Δ.Σ. της Εταιρείας κ. Γιάννης Στανωτάς.

Το καλπιτεχνικό μέρος της εκδήλωσης ήταν εξαιρετό. Ήταν πράγματι μια μυσταγωγία. Η θαυμάσια θεατρική Ομάδα Τρίπολης της εκλεκτής συμπατριώτισσας μας κυρίας Γεωργίας Ι. Δόπκου με εκπληκτικούς θεατρικούς παροιμίες την πρώτη

εικόνα της τρίτης πράξης από το Ματωμένο Γάμο του Φρεδερίκο Γκαρθία Λόρκα, σε μετάφραση Νίκου Γκάτσου και σκηνοθεσία Γιώργου Μπινιάρη. Η ερμηνεία ήταν υπέροχη. Η «Σονάτα του Σεπτηνόφωτος» σε μουσική Λούντβιχ Βαν Μπετόβεν, που εκτελέστηκε στο πιάνο από τον κ. Πέτρο Μπεράτη, δεν ήταν δυνατόν ν' αφίσει αδιάφορους και ασυγκίνητους τους θεατές και ιδιαίτερα τους ρομαντικούς. Και ενώ πλησιάζει η ώρα να υμνηθεί το φεγγάρι, ο αρκαδικός ορχομένιος ουρανός που μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν καλυμμένος με σύννεφα, άρχισε, σιγά-σιγά να ξαστερώνει και το αυγούστιατικό φεγγάρι να προβάλλει υπόληπτον ουρανό οπόγειο και φωτεινό, σαν να ήθελε να πάθει και αυτό μέρος στη γιορτή αυτή, τη δική του γιορτή.

Οι απαγγελίες ποιημάτων για το φεγγάρι από τους θηοποιούς της θεατρικής Ομάδας Τρίπολης και η παρουσίαση τραγουδιών με τη συνοδεία πιάνου και φωνογέρας από τον κ. Πέτρο Μπεράτη και τη σπουδαία φωνή της κ. Στέλλας Σκηλάση, έδωσαν την ευκαιρία στους παλιούς να θυμηθούν και στους νέους να μάθουν πόσο έχει υμνηθεί και τραγουδηθεί αυτό το φεγγάρι. Και τι δεν ακούσαμε: «Φεγγαράκι μου παμπρό...», «Το φεγγάρι είναι κόκκινο..», «Χάρτινο το φεγγαράκι...», «Το φεγγάρι κάνει βότα...» το αμερικάνικο «Γέριοου μουν (κίτρινο φεγγάρι)» και πολλά άλλα νοσταλγικά τραγούδια και ποιήματα. Μετά τότε όλοι εφύγαμε μαγεμένοι σιγουριθυρίζοντας, τραγούδια για το φεγγάρι και με την σκέψη ότι πολλοί έπαινοι και πολλά συγχαρητήρια αξίζουν οι εμπνευστές, οι διοργανωτές και οι εκτελεστές της εκδήλωσης αυτής.

Καντυλαίϊκες ονομασίες ασθενειών

Από τη συμπατριώτισσα Χριστίνα Β. Οικονομοπούλου πήραμε και δημοσιεύουμε την παρακάτω επιστολή, ευχαριστώντας την για τα καλά της λόγια.

Αξιότιμα μέλη της συντακτικής επιτροπής

Με ιδιαίτερη χαρά παίρνω την εφημερίδα του συλλόγου και θα ήθελα να συγχαρώ όλους όσους μοχθούν για την υλοποίησή της.

Θα ήθελα να μου επιτρέπει να συγχαρώ ιδιαίτερα τον κ. Α. Οικονομοπούλου, για την πρωτοβουλία του να καταγράψει τις ιδιωματικές λέξεις και επφράσεις του χωριού μας. Χαίρομαι που αρκετοί συμπατριώτες βοήθησαν να συμπληρώσει αυτός ο κατάλογος και ως ελάχιστη συμβολή σας στέλνω το παρακάτω κείμενο με ονομασίες ορισμένων από τις ασθένειες που ταλαιπωρούσαν τους κατά τα άλλα «γερούν» και σε αρκετές περιπτώσεις «πορακούντους» κατοίκους του χωριού μας.

Στις ασθένειες της παιδικής ηλικίας συγκαταλέγονται η «κοζίτσα» (ανεμοβλογια) και οι «μάγουλιθρες» (μάγουλάδες, παρωτίτιδα), ενώ όσα παιδιά επέμεναν να μετρόνυν τα άστρα έβγαζαν «μερμυτήλες» (μυρμηγκιές σπίλους). Τα λιγότερο φρόνιμα «εβγαζαν» τα πόδια τους ή τα χέρια τους (στραμπούλιγμα, διάστρεμμα) ή σε ποι δύσκολες περιπτώσεις «ξεκαληκωνώταν» ο (ν) ώμος τους (διάστρεμμα ωμοπλάτης). Οι «καρδούλες» ήταν στην ημερήσια

διάταξη (άφθες στο στόμα), ενώ ο «λούσουνας» (απόστημα) ταλαιπωρούσε τις ηλικιές.

Οι τροφικές δηλητηριάσεις προκαλούσαν «ρεπαντή» (συντάσεται με το όριμα πηγαίνων «τον πήγε ρεπαντή» ή τον «έκοψε νερό», δηλαδή διάρροια).

Οι δυσκολίες της ζωής ή και της αγάπης προκαλούσαν τσιφαλάρια δηλαδή κεφαλαλγία.

Συχνά επίσης συναντάμε τη «χρονσή» δηλαδή ηπατίτιδα ενώ όσοι παραβιάζαν τη νηστεία του Αγιανού του Ρηγανά (29 Αυγούστου) πάθαιναν «θέρμες» (τύφος), όπου ο ασθεννής «είχε σαράντα πυρετό τσάι χώρια η κάψα», κατά την παροιμώδη πλέον έκφραση μακαρίτισσας θεύας μου.

Ο «σφάχτης» (οξύς πόνος) το «νευροκαβαλίκευμα» και τα «πάτσια που πέφτανε» ταλαιπωρούσαν αρκετούς και στις λιγότερο και στις περισσότερο παραγωγικές ηλικίες.

Σε πιο σιφαρές περιπτώσεις τους «βαρούντες τα παττάλας» δηλαδή εγκεφαλικό επί το επιτομηνότερον. «Όταν ακούτε την έφραση «σέκος» τα πράγματα γίνονται πολύ σιφαρά καθότι επί το περιφραστικότερον μπορεί να αποδοθεί «τον πάνε τέσσερις».

Αν και ο γιατρός δεν έλλειπε από το χωριό εντούτοις η προσφυγή σε «εναλλακτικές θεραπείες» ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη.

Οι πιο συχνές μέθοδοι: Το «ξε-

μάτιασμα» το οποίο κυρίως συναντάμε σε δύο παραλλαγές: «κνα σου φέξουν τα λιθαράτσια», η μέθοδος της μακαρίτισσας της Χατζηγιώργιανας που συνέχισαν οι δικοί της ή να πεις «τα σαράντα φτύματα», η μέθοδος της μακαρίτισσας της Σταυρούλας Λαγού-Βαρδουνιώτη - η οποία ωστόσο έμενε στην ιστορία περισσότερο για το μοναδικό χιούμορ της. - «Άλλες διαδεδομένοι μέθοδοι ήσαν το «κάψωμα» καντηριασμός με «τσεροπάνι» δηλαδή πανί βουτηγμένο σε λινόμενό κερί ή με πανί βουτηγμένο σε ζεστό λάδι ή με «χουλιάρα» (κουτάλα), «ξορκισμός» με δαχτυλίδι ή σε σοβαρότερες περιπτώσεις «διάβασμα από τον παπά», «βρέδελες στο σβέρχο», για αφαίμελη «βεντούζες κούφιες ή κοφτές», «βεσσάντια», δηλαδή πυρωμένα κεραμίδια, «σινασπισμό», «φαλλιά μπουχισμένα με ουζό» στο στήθος, (ως παιδί με ευασθητία στα κρυολογήματα και τις λοιμώξεις του αναπνευστικού και τώρα που γράφω αυτές τις γραμμές αισθάνομαι τη φραγούντα από τα μαλλιά).

«Όσο για τονωτικά και φάρμακα «δια πάναν νόσον» ζεστός φιβές με κρασί, πάντζι και ζουμί από πουλί συνιστώνταν για τις περισσότερες από αυτές.

Υπόσχομαι να επανέλθω στη στήλη μας με περισσότερες εκφράσεις. Μέχρι τότε ΕΡΡΩΣΘΕ.

Κανδύλα, 12 Αυγούστου 1995
Χριστίνα Βασ. Οικονομοπούλου

ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΣ

Γράφει ο Αναστάσιος Κ. Οικονομόπουλος

- δοθιήνας
 27. Τσιεταλίζω = Κομματίάζω
 28. Νιπερέσι = Δοσσόληψια
 29. Ξυμάω = Ξυπνώω
 30. Πηδουκλιά = Σάλτο, πήδημα
 31. Μέντζια = Χούι, ελάττωμα
 32. Λουτσίω = Καταβρέχω
 33. Μονοταρικό = Ενιαίο, μονοκόμπατο
 34. Μπαταλιακό = Ρημάδι
 35. Βουτσι = Μικρό βαρέλι κρασιού
 36. Ταιουλιά = Κοιλιά
 37. Ροζκοβύζι = Πιπίλα μπιμπερού
 38. Ντέλο = Πάρα πολύ, Φράση: Έφαγα ένα ντέλο: Έφαγα πάρα πολύ
 39. Μπούκα = Μπουκιά
 40. Σχαριντζίος = Αδύνατος με άχρια ανακατεμένα μαλλιά και ιδιότροπος
 41. Μπουμπούσω = Χοντροκομμένη, χαζή, μπουνταλού έλεγχεται χιναίκα
 42. Ξαναχκριζω = Ανακινώ, φέρνω στην επιφάνεια κάτι, ρίχνω κάποια ιδέα που δεν αρέσει σε όλους
 43. Ροφάς = Σαρωτικός, έντονος στην εργασία, αποδοτικός, ταμαχιάρης
 44. Πάρουλη = Συναγωνισμός. Φράση: Βαράνε πάρουλη; Συναχνίζεται ο ένας τον άλλον.
 45. Ροΐδισια = Ραδικία
 46. Μακαρούνι = Μακαρόνι
 47. Λιμπιζόμα = Επιθυμώ πάρα πολύ, λιχουρεύουμαι, ζηλεύω. Φράση σε δημοτικό τραγούδι που λέει για την μηλιά: «Τα μήλα σου λιμπιζόμαι και τον γκρεμό φοβάμαι»
 48. Τρεκουμπάω = Πλαντζάρω, κουνιέμαι μιά επάνω, μιά κάτω
 49. Λέπω = Βλέπω
 50. Αστροπόβιο = Κεραυνός (Αστραπή + βολή). Από την αρχαία λέξη αστροποβόλος ή αστραπήβολος που σημαίνει αυτός που ρίχνει, αστραπές, κεραυνούς.
 51. Καρούσι = Ανυπόληπτος (μόνον ουδέτερο)
 52. Κλωνά = Κλωστή
 53. Χράπι = Ισχνής, κακομοίρης
 54. Πέλο = Ωριμό, μεστό, χιονένο. Λέγεται ότι σε πολλά σ' αυτό το θέμα.
 55. Σδράβα = Χαραμάδα
 56. Κόρκοσιέλι = Χαλάρι
 57. Λουπούζι = Μικρός καρπός αραποσίτου (ατροφικό πούσι)
 58. Πανώροις -ια -οι = Όμορφος πολύ. Προφανώς από το Πανωραίος - αια - οιο.
 59. Λέξεις που περισυνέλεξε ο κ. Παναχιώτης χ. Ευσταθίου:
 1. Καταριακό = Πολύ δυνατός άνεμος.
 2. Κορικός = Κρόκος αυγού
 3. Καλαντζής = Γανωτής
 4. Σιδώνω = Μισσοσουρουπιώνω. Φράση: Σιδώσε και μούσχωσε: Άρχισε να σουρουπώνει.
 5. Γκαβέτο = Αναμονή. Φράση: Εβάροης γκαβέτο: Περιμενε μάταια.
 6. Μερμητζίλα = Ακανθώδες μικρό σπυρι που βραίνει, συνήθως στα δάκτυλα.
 7. Καρκανιάζω = Κρυώνω πολύ
 8. Τάμπανο = Πολύ ξερό. Φράση: Το ψωμί είναι τάμπανο
 9. Κουμούτσι = Χονδρό κομμάτι, από κρέας συνήθως.
 10. Καρκασέλι = Τελείως χυμόνς
 11. Κλαρώνω = Πεινάω πολύ
 12. Ανεμονάω = Κάθομαι ήσυχος. Φράση: Δεν ανεμονάει μητή: Δεν κάθεται ήσυχος καθθόλου.
 13. Κατσουφάρα = Ομίχλη, καταχνία
 14. Μπάμπακας = Βάτραχος
 15. Μπουζάνια = Οι χωνιές από τα τσουβάλια
 (Συνέχεια στο επόμενο φύλλο)

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ - ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Από τον συμπατριώτη Γιώργη Σπ. Βαρδουνιώτη πήραμε και δημοσιεύουμε, όπως έχει, την παρακάτω επιστολή.

Ο μπαρμπα - Γιώργης δεν ξέρει πολλά γράμματα. Με την απλότητα όμως και τη σαφήνεια του λόγου του δίνει τη μαρτυρία του για τα γεγονότα που συνέβηκαν στο χωριό μας τα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης. Τον ευχαριστούμε και παρακαλούμε όλους συμπατριώτες που έχουν τα παλιά, να τον μιμηθούν και να μας στείλουν τις δικές τους μαρτυρίες.

Κανδύλα 13 Σεπτέμβριος 1995

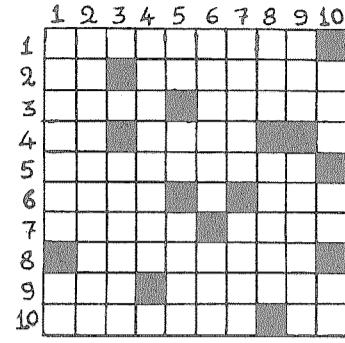
Προς
 Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Κανδυλιώτων «Η ΠΡΟΟΔΟΣ»
 Οδός Κεραμεικού 23 - Αθήνα
 Αγαπητοί συμπατριώτες... Τα καντυλιώτικα: πώς περάσμε τα χρόνια Κατοχής 1941-1944 από Ιταλογερμα-

νός. Πως έφερθη η Εθνική Αντίσταση. Δηλώνω. Ακριβεία: Ιονί 10 Μαΐου 1942. Απόσπασμα από Ιταλούς ανεβήκανε στο Δάσελο ζητώντας το Θεόδωρο Γεωρ. Χανιά, σκηνήπι, που τους είχε φύγει από το φυλακή. Συνέχισαν την καταδιώξη 10 μέρες περίπου. Τον συνέλαβον. Οι Καλυβιάροι συγγενείς του τον παρέδωσαν στους Ιταλούς 16 δίκανα. Τους μετέφεραν στην Τρίπολη. Κατόπιν επί τον παραπάνω πατριώτες και γιατρούς Παναγιωτόπουλου αφέθηκαν ελεύτεροι.

20ν) 6 Αυγούστου 1943. Απόσπασμα του ΕΔΕΣ, με αρχηγό τον Στεργιόπουλο, συνέλαβαν τους Στρατή και Μήτσιο Αθ. Γκάνα με την κατηγορία «είχαν προδώσει στους Ιταλούς 16 δίκανα». Τους μετέφεραν στην Ιουλίου 1944. Γερμανοί ήρθαν στο χωριό. Εσκοτώσαν τον Κωνσταντίνο Ιω. Δεληγιάννη και Βασιλείου Κούτουλα.

20ν) 22 Ιουλίου 1944. Γερμανοί ήρθαν στο χωριό. Εκάφανε το σπίτι του Μοδέστη Παν. Παπαμανωλούλου. Μία ομάδα Γερμανοί ανεβήκανε από Αγιονάστη κορυφογραμμή στην Αγιάντα Λάκα. Ανοίχανε μάχη με τους αντάρτες που κρά

ΤΟ ΚΑΝΤΥΛΑΙΚΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- Τοποθεσία του χωριού μας
- Αρχαίο επίφορμα. Σαν κι αυτό υπάρχουν στη Σκίπιζα και στο Μπουγάια από πάνω.
- Μ' αυτό πάιζει ή απασχολείται ένα μωρό (αντιστρ.). «Οσο να' ρθει η... παισι το γρόσι».
- Αρθρο δοτ. ενικ. «Θα σου φύγει το παιδί απέ θα τηράς τον...».
- Λέγεται και ο γύφτος (καθαρ.).
- Έκανε σαν το... (η φράση λέγεται όταν εκδηλώνει κάποιος επιθετικότητα, αγριότητα, απειλή). Πρόθεση με άρθρο
- Και σ' αυτό μπορεί να βάλει μια γυναίκα τον άντρα της, όταν αυτός είναι άβουλος (αντίτ.) Υποθετ. σύνδ. Ό, τι και το 10 οριζ. 6'.
- Αρχαίο Οργανισμό. Υποθετ. σύνδ. Ό, τι και το 10 οριζ. 6'.
- Ο Καντυλαίος
- ΛΥΣΗ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟΥ
- ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ:

  - ΣΤΡΟΤΖΥΛΗ
  - ΑΥ - ΓΟΥΠΑΤΟ 3. ΛΙΔΙ - ΓΝΩΣΗ 4. ΤΩ - ΗΙΟ
  - ΑΘΙΤΑΝΟΣ 6. ΡΗΣΟ - ΣΤΑ
  - ΒΡΑΚΙ - ΕΙΑΝ 8. ΑΤΑΡΑΧΟΣ
  - ΩΜΟ - ΕΠΙΣΗΣ 10. ΛΕΤΣΙΟΣ - ΣΕ

- ΚΑΦΕΤΩΣ:

  - ΣΑΙΤΑΡΙ - ΛΩ
  - ΤΥΔΩΘΗΚΑΜΕ 3. ΤΟ ΤΑΣΙ
  - ΟΓΑΗΤΟΡΑ 5. ΤΟ - ΑΓ - ΒΡΕΙ
  - ΖΥΤΙΑΣ - ΑΠΟ 7. ΥΠΝΟΝ - ΕΧΙΣ 8. ΛΑΩ - ΟΣΙΟΣ
  - ΣΤΗ - ΣΤΑΣΗΣ 10. ΟΗΕ - ΑΝ - ΣΕ.

ΚΟΜΜΕΝΑ ΣΤΑΧΥΑ

Ποιητική συλλογή του Κώστα Παπαβασιλείου

Ο συμπατριώτης Κώστας Ευαγγ. Παπαβασιλείου είναι ευρύτερα γνωστός από τα εφηβικά του χρόνια για τους δημοκρατικούς του αγώνες και αργότερα για τη συνδικαλιστική του δράση.

Παράλληλα όμως ασχολείται με το γράμμιμο και την ποίηση.

Κατά καιρούς εδημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο αθηναϊκό και στον επαρχιακό Τύπο άρθρα και ποιματά του και εμελοποιήθηκαν στίχοι του.

Φέτος μας παρουσιάζει και την ποιητική του συλλογή «ΚΟΜΜΕΝΑ ΣΤΑΧΥΑ» απαρτιζόμενη από τέσσερα μέρη: Α' ποήματα, Β' Μοιρολόγια, Γ' Δημοτικοί στίχοι και Δ' Λαϊκοί στίχοι.

Η ποίηση του Κώστα Παπαβασιλείου, καθώς γράφει η Βούλα Δαμιανάκου προλογίζοντας το βιβλίο, «έχει τις ρίζες της στο δημοτικό τραγούδι και ο στίχος του αγιμιθιωτος, γνήσιος, αληθινός, κατανγάζεται από ειλικρίνεια, γενναίο φρόνημα και ήθος σεμνό».

Συγχαίρουμε την προσπάθεια του αγαπητού συμπατριώτη και ευχόμαστε να ιδούν σύντομα το φως της δημοσιότητας και τα άλλα υπό έκδοση έργα του, πεζά και ποιήματα.

Η ΣΤΗΛΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΝΔΥΛΑΣ

Στους δασκάλους και στους μαθητές του Δημοτικού Σχολείου του χωριού μας ευχόμαστε καλή σχολική χρονιά.

Με την ευκαιρία της επικινδυνίας μας αυτής θα υπενθυμίσουμε στα παιδιά να μην ξεχάσουν τη στήλη τους, τη στήλη των μαθητών του Δημ. Σχολείου Κανδύλας και θα παρακαλέσουμε τους δασκάλους να τα οδηγούν στις σχετικές εργασίες σύμφωνα με το πνεύμα των όσων γράψαμε στο Δ/ντή του σχολείου πέρυσι (δημοσιεύτηκαν στο υπ' αριθμ. 5 φύλλο της εφημερίδας μας), καθώς και με τις παρατηρήσεις που έγιναν από τη στήλη πάνω στις εργασίες των πατιδιών (δημοσιεύτηκαν στο υπ' αριθμ. 7 φύλλο).

Από τα «ΚΟΜΜΕΝΑ ΣΤΑΧΥΑ» παραθέτουμε, ως δείγμα γραφής, το ποίημα «Πουλάκι μου μαγιάτικο».

Πουλάκι μου μαγιάτικο τι μήνυμα μου φέρνεις μεσάνυχτα που κελαγδείς και το μαλό μου παίρνεις; Κρυφό μου νυχτολούνδου που τ' άφωμά σου χύνεις με τη γλυκιά σου μυρουδιά τι μήνυμα μου δίνεις; Αγαπαμένο μήνυμα σου φέρνουμ' απ' τον 'Αδη καλάδημα και άρωμα, της μάνας σου το χάδι!

Καλή αρχή λοιπόν και του σχολείου που ήδη έχει αρχίσει και της στήλης που πρέπει ν' αρχίσει.

◊ ΔΡΚΑΔΙΚΟΣ ◊ ΔΥΣΣΕΔΑΣ

Του πλοιάρχου (Ε.Ν.) Νίκου Ι. Κωστάρα

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Γιατί ο Αλεπούς ήταν πατέρας του Ορσίλογου κι αυτός πατέρας του Διοκλή. Τα παιδιά του Διοκλή, ο Κρήθων και ο Ορσίλογος φονεύθηκαν από τον Αινεία στην πολιορκία της Τροίας (ΗΛΙΑΔΑ Ε' 541 - 549).

Και τ' αναφέρουμε αυτά γιατί ο Αινείας ήταν Αρκαδικής καταγωγής, το γένος των Δαρδανιδών (από τον Αρκάδα Δάρδανο). Όταν έφυγε από την Τροία ο Αινείας για την Ιταλία πέρασε από την Αρκαδία στη γη των προγόνων του, έχοντας μαζί του το πατέρα του Αγχίση που κρατούσε στην αγκαλιά του τους εφέστιους Θεούς. Στη μήμη του παπά του του Κάπου έχτισε τις Καφές και στη Μαντινεία που πέλανε ο πατέρας του ανήγειρε το «Μνήμα Αγχίση» που υπήρχε κοντά στον Ορχομενό, στο ομώνυμο δρός Αγχίση.

Τον Αινεία που έφτασε στις όχθες του Τίβερη ποταμού, στην Πολίχνη Αρκαδία, στον Παλατίνο Λόφο, τον βοήθησε στη γέρο - Εύανδρος, που καταγόταν από το Παλλάντιο της Αρκαδίας.

Μάλιστα ο Εύανδρος κατά μία εκδοχή ήταν γιος του Τεγέατη Έχεμου και της Τιμανδρας, κόρης του Τυνδάρεων και της Λήδας, αδελφής της ωρίας Ελένης και ξαδέλφης της Πηνελόπης, γυναίκας του Οδυσσέα.

Λυτά δεν είναι άσχετα αλλά σχετίζονται με τοπωνύμια και τοποθεσίες που ζύσαν οι συγγενείς του Οδυσσέα αλλά και δικά του περάσματα. Αφού και ο Ποσειδώνας γεννήθηκε στην Αρκαδία στην πηγή 'Αρη' της Μαντινείας και σαν πατριώτες μαλάσσων με περισσότερη αντιπάθεια εξαιτίας της τύφλωσης του Πολύφρου πυάρχουν ακόμη νεοελληνικοί μύθοι που συνεχίζουν την ομηρική παράδοση. Εκεί στα Λάστα της Γορτυνίας υπάρχει ένα παραμύθι για τον μονομάτη Κύκλωπα και τον κοσμογυριστή Οδυσσέα, που αναφέρει ο λαογράφος Ν. Πολίτης (Λάστα Δήμου Μολάντος Γορτυνίας Παράδοση 134). Μάλιστα ιπτυνες λαιτουργήνες και τους Κύκλωπες, τον 'Αγριο Ποσειδώνα δεν θα τους συναντήσεις αν δεν τους κουβαλείς μεσ' την ψυχή σου, αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου» (Κ. Καβάφης).

'Όπως αναφέρει ο περιηγητής Παυσανίας στην Φενέο ορθώνται κι ένας χάλκινος Ποσειδώνας, που ονομάζεται 'Ιππιος και λένε ότι το άγαλμα είναι αφιερωμένο από τον Οδυσσέα. Γιατί ο Οδυσσέας έχασε - λέει - κάποτε τ' άλογα και γύριζε όλη την Ελλάδα για να τα βρει. Στο σημείο της φενεατικής χώρας που τα βρήκε έχτισε ένα ιερό της Αρτέμιδας που το προσωνόμιας Ευρίππα («Ευρίππας Αρτέμιδος») και αφέωνται το άγαλμα του Ιππίου Ποσειδώνα. «Και Ποσειδώνας χαλκούς έστηκεν επωνυμίαν 'Ιππιος, αναθίνειας δε το άγαλμα του Ποσειδώνος Οδυσσέα έφασαν» (Παυσ. Η 14,5).

Λένε ακόμη πως όταν ο Οδυσσέας βρήκε τα άλογά του, σκέφτηκε να ρίθεψε άλογα στη χώρα των Φενεατών. Στη βάση μάλιστα του άγαλματος οι Φενεατές μου έδειχαν - λέει - οι Παυσανίας - επιγραφή με κάποια παραγγελία του Οδυσσέα προς τους φύλακες των άλογων του. Εκεί στη Φενέο υπήρχαν και τα 'Γδατα της Στυγός που κατέβαιναν στον 'Αδη και ορκίζονταν οι Θεοί που καταπάτουσαν τον όρχο τους. «Και το κατειβόμενον Στυγός 'Γδωρ, ος τε μέγιστος όρχος δεινότατος τε πέλει μακάρεσσο Θεοίνων. (Οδ. Ε' 185).

Ακόμη ο Παυσανίας αναφέρει ότι στην κορυφή του Βορείου 'Ορους ήταν ναός της Αθηνάς που έχτισε προς τιμήν του ο Οδυσσέας γυρίζοντας από την Τροία. «Εστι δε άνοδος εξ Ασέας εις το όρος Βόρειον καλούμενον και επί τη άκρα του όρους σημεία εστίν ιερού. Ποιήσαι δε το ιερόν Αθηνά τε Σωτείρα και Ποσειδώνος Οδυσσέα ελέγητο ανακομισθέντα εξ Ιλίου» (Παυσ. Η' 44, 4).

Φαίνεται αυτό έγινε για να εκληρωθεί «το ρηθέν υπό του Τειρεσία», στα γεράματα του Οδυσσέα: «Σήμα δε τοι ερέω μάλ' αριφραδές, ουδέ σε λήσει».

(Συνέχεια στη σελ. 4)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Τα Κανδυλιώτικα

Προκόπος και η Δημητρα Δερνατάκη, παντευτήκαν στην Πραιτώρια στις 19/8/95. Κουμπάρος από την Κανδύλα ελών Φώτιος Χρ. Δεληγιάνης.

Ευχόμαστε στους νιόπαντρους να ζήσουν ευτυχισμένοι.

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Στις 10-7-95 πέθανε και εκδεύτη στην Κανδύλα ο Ευστάθιος Κ. Βαρδουνιώτης, ετών 80.

- Στις 14-7-95 πέθανε και εκδεύθη στην Κανδύλα ο Παναγής Ι. Ζιαζιάς, ετών 98.

- Στις 9-8-95 πέθανε και εκδεύθη στην Κανδύλα η Ανδριάνα σύζ. Δήμου Ρουμελιώτη, ετών 82.

- Στις 23-8-95 πέθανε στην Αθήνα και εκδεύτη στην Κανδύλα η Σταυρούλη, ετών 67.

- Εβαφτίστη και έλαβε το όνομα Παναγιώτης το αγοράκι του Κων/νου Π. Εικοσιδέκα.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΑΝΔΥΛΑΣ 19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1826

Στις 12 Φεβρουαρίου 1825 ο Ιμπράιμ Πασάς απεβίθασθη στη Μεθώνη με κιλιάδες Τουρκοαγυπτίους πεζούς με ιππεῖς. Στις 7 Απρίλιου στη θέση Κρεμύδι Πυλίας έρχεται σε επαφή με τους Έλληνες που στη θέση πολυπληθών Αιγυπτίων διασκορπίστηκαν. Τις επόμενες ημέρες ο Αιγυπτιακός Στόλος αποβίζει κιλιάδες στρατού στο Ναυπόλιο και στη νήσο Σφακτηρία που την υπεράσπιαν 800 Έλληνες. Η μάχη ήτονταν ανίσια σε διασκορπισμένη στρατιωτική σύνθεση μετά την ιμπράιμια εισβολή στην Κανδύλα.

Στις 20 Μαΐου η μάχη στο Μανιάκι. Ο ηρωϊκό θάνατος του Παπαφλέσσα και των 300 ανδρών παραμένει αιώνιον πρότυπον πρωτίστων και αυτοθυσίας. Στις 10 Ιουνίου 1825 ο Ιμπράιμ μπαίνει στην Τρίπολη που την βρήκε εντελώς έρημη. Οι κάτοικοι είχαν φύγει στα γύρω βουνά. Άφησε μικρή φρουρά. Τον Ιούλιον του 1826 επανήλθεν στην Τρίπολη και εξέδραμεν προς το ορεινό Οροπέδιον της Αρκαδίας. Τα στρατιωτικά γεγονότα που εξελίχθησαν και γράφηκαν από τους ιστοριογράφους υπάρχει κάποια σύγχυση στις χρονολογίες και στους αριθμούς στρατιωτών. Συμπίπουν όμως όλοι τους στην ίδια χρονολογίαν και ημερομηνίαν για την ιστορική μάχη της Κανδύλας που έγινε στις 19 Ιουλίου 1826 ημέρα Τρίτη ή Τετάρτη. Θα αναφερθώ περιληπτικά τις έκουν γράψει οι ιστορικοί.

Ο καταξιωμένος ιστορικός της Αρκαδίας ΤΑΣΟΣ Α. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ γράφει: Ή

εν Μανιάκια Μονή Κανδύλας κατά την Ελληνική Επανάστασιν που δημοσιεύθηκε το 1956 σελ. 127. Η εισβολή του Αιγυπτιακού στρατού εν τω πεδίῳ Κανδύλας απεκρούμασθη.. Προφανώς εκ παραδρομής σημειώνεται ο αριθμός 30.000 αντί 3.000 εισβολέων γνωστού όντος ότι εκ των 35.000 στρατιωτών που εισέθηκαν αρχικώς μετά του Ιμπράιμ εις Πελοπόννησον μόλις 15.000 εσώντων την εποχή εκείνη. Εκ τούτων το πλείστον είχε διασκορπισθή στα Μεσσηνιακά φρουρία και στη Μάνη μικρό δε μόνον τμήμα φρουράς ευρίσκεται εν Τριπόλει. Ο Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ γράφει: Ο Ιμπράιμ μετ' ολίγας ημέρας αναπαύσεως εις Τρίπολην εξέπειψε το στρατόν του προς λαφυραγγίαν και καρπολογίαν εν το Αραδικώ Οροπέδιων εκείνων, έπειρον προς τη Ναύπλιον δύλο προς Κανδύλα, άλλο προς τα ονειρά της επαρχίας Καρυτάνης. Ο ΚΑΝΕΛΛΟΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ γράφει: Κατ' εκείνας της ημέρας, εξελθών ο Ιμπράιμ προσέβασθαι την Τρίπολην από την Τρίπολην παν στρατιά εξήπλωσε τα στρατεύματά του προς τη Λεβίδι, Κανδύλα, Δάρα και εθέριον γεννήματα αραβοσιτιαίων, ίδιως τας παραποταμίας της Κανδύλας τροφός για τα ζώα-Ιηππικόν. Ο Φωτάκος Γραμματεύς υπασπιστής του Θ. Κολοκοτρώνη, γράφει: Ο Χουσεΐν και ο Ρουσθάμ-Μπέης συγγενεῖς του Ιμπράιμ εξεστρέπευσαν προς Λεβίδι Κανδύλα Χοιούσα. Ο δε ειρηνός πρώτος εκύθη από τη καρδιά, την μεταξύ Λεβίδιου Καλπάκι και Κοκκινόβραχου και το μεν ήμισυ αυτού εξαπλώθη κατά της Κανδύλας κοντά στα Καφαλάρια Ζίντσι και Κουρπά. Ο δε

ΤΟΥ Θ.Σ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ ΑΝΤΙΠΥΡΑΡΧΟΥ Ε.Α.

δεύτερος προς Νούδιμον Χοιούσα. Ο Ν. ΣΠΙΛΑΔΗΣ εκ Τριπόλεως πρώτος ΠΡΩΤΟΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ γράφει: Την 26η Ιουλίου (λάθος ημερομηνία) επέδραμον δύο κιλιάδες Τούρκοι στειλας διάφορα αποστάσης εις διάφορα μέρη. Εξ αυτών τινές απήλθον εις Κανδύλαν προσέβαλον το Μναστήριον όπου ήσαν εξήκοντα - άλλοι αναφέρεται 160 - Έλληνες υπερασπισταί κεκλεισμένοι και μη δυνηθέντες να τους βλάψωσι δια το οχυρόν της Θέσεως μετά από πολλών ωρών συμπλοκή με νεκρούς και τραυματίες Τούρκους απεχώρησαν άπρακτοι. Των κεκλεισμένων αρχηγός ήτοντος ικανότατος ηγούμενος ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ. Ο Π. ΝΟΤΑΡΑΣ γράφει επιστολήν προς τον Θ. Κολοκοτρώνη από το Ταμπούρι του Διάσελου της Κανδύλας την 24/7/1926.

Περί των εχθρικών κινημάτων προς τας 19 του τρέχοντος ήλιθον υπέρ δύο ήμισυ xιλ. εχθροί εις Κανδύλα οίτινες έκαμπον ευθύς το κίνημά των, ημέρες δε μη αναβάλλοντες καιρόν τους εκτοπίσαμεν ομοίως και εν Μοναστήρι. Η μάχη δήρκεσεν 8 ώρες περίπου στο Ταμπούρι και Μοναστήριον και πας οι Έλληνες αρού κυνήγησαν τους εχθρούς εφόνευσαν 35 Τουρκοαράπες και πολλούς ετραυμάτισαν και έστι τους επιστρέψαμεν. Ετοποθετήθηκαν εις το Κεφαλάρι του αυτού κωριού. Την επομένην ετοποθέτησαν τις Αγαλομπέτενα. Μετά ανέβην πάλι μεθ'

δώλων των συντρόφων μου εις το Ταμπούρι του Διάσελου. Ο των επιταγών σας ευπειθής ΠΑΓ. ΝΟΤΑΡΑΣ.

Η κυρία αιματηρή συμπλοκή έγινε στην είσοδο στο ΜΠΟΥΡΤΖΙ. Οι μαχηταίς υπερασπιστούσαν Κανδύλαιοι τους άφησαν και πλησιάσαν πολύ κοντά στην πόρτα. Οι αραπάδες - δεν γνώριζαν πόσοι ήταν μέσα - τους υποδέχθηκαν με ομαδικό παραταμένο πυρ έγινε σύγχυσις λόγω του κριμνόδους εδάφους και προσπαθώντας να προσφυλαχθούν γκρεμήσθηκαν πολλοί. Εγένετο και δεύτερη προσπάθεια υπό του εχθρού χωρίς αποτέλεσμα αλλά με περισσότερα τρόπους οι πιστωχωρήσεως είναι πάντα ο νικητής ή ο θάνατος.

Συνεχίζοντας από τα κείμενα του Τ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ γράφει: Στην Μονή το 1826 Ιουλίου απέρκουσαν την εισβολήν Αιγυπτιακού στρατού. Συναθροισθείς εν τω πεδίῳ Κανδύλας και προσωρίσασαν μέχρι των προπόδων του όρους εφ' ου κείται η Μονή εθεάθη δια τηλεσκοπών το απόρθητον της Μονής ως εκ της Θέσεως και του κατασκευασθέντος νεοδημήτου φρουρίου και μετά τη συνάθροισην του μένει συνδιασκεφθείς επι ωρών. Μετά τη συμπλοκή κτύπησαν οι Τυμπανοφόροι την οπισθοχώρησην. Στην εν λόγω επικείρισην συμμετείχον Γάλλοι αξιωματικοί. Ο στρατός ανεχώρησε αιφού επυρπλόσης τας οικίας της Κανδύλας. Με την εξέλιξην των γεγονότων το θητικό τους ανεπεράθω με τον άρετης της νίκης.

Ο ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ και οι υπερασπισταί ήθελαν να μάθουν στο χωρίο τι γίνεται.

Έστειλε ένα Κανδυλαίον τον πιο έξυπνον αλλά και γεναίον ως απεδείχθη ονόματι ΚΟΥΛΟΣ που στην επιστροφήν από το χωρίο έφερε συνέλαβεν και ημαλώτισε τον Τούρκο Αράβα τον παρέδωσε στον πηγούμενον της Μονής. Ο εν λόγω ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ήταν επικεφαλής πολλών στρατιωτών, συνεκρότησαν πολλάς και διαφόρους μάχας μετά των αλλοιφύλων διαρκών ανθιστάμενοι εις τας κατά της Μονής προσβολών. Δεν έλλειψε παρέχων την Αιγυπτιακού στρατού. Συναθροισθείς εν τω πεδίῳ Κανδύλας και προσωρίσασαν μέχρι των προπόδων του όρους εφ' ου κείται η Μονή εθεάθη δια τηλεσκοπών το απόρθητον της Μονής ως εκ της Θέσεως και του κατασκευασθέντος νεοδημήτου φρουρίου και μετά τη συνάθροισην του μένει συνδιασκεφθείς επι ωρών. Μετά τη συμπλοκή κτύπησαν οι Τυμπανοφόροι την οπισθοχώρησην. Στην εν λόγω επικείρισην συμμετείχον Γάλλοι αξιωματικοί. Ο στρατός ανεχώρησε αιφού επυρπλόσης τας οικίας της Κανδύλας. Με την εξέλιξην των γεγονότων το θητικό τους ανεπεράθω με τον άρετης της νίκης.

Ο ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ και οι υπερασπισταί ήθελαν να μάθουν στο χωρίο τι γίνεται.

N. ΙΩΝΙΑ 16/6/1995

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΑΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

κ. Διονύσιος Κανδυλιώτης, σήμερον φθάσας ενταύθα, πλαγών αναγκαία γράμματα δι' ασφάλτειαν καθ' οδόν, έρχεται αυτόσε, διά ν' ακολουθήσει το θείον έργον του κηρύγματος.

Ος προβεβλημένον η παρά της σεβαστής αυτής ομηρύγρεως, και αικονούθων ευνοούμενον και υποληπτικόν, επίπιζω, άμα φθάστη να εφοδιάστη με τα προπεμφθέντα συστατικά του Μινιστρίου υπό αριθμ. 40, μαρ. ή και 35 Μαρ. ή, προσδιορίζουν τους εφόρους και υπεφόρους των χωρίων και ζώων, κατά την σεβασμίαν εσας.

Τα δε προς τον διδάσκαλον κυρ Διονύσιον (Κανδυλιώτη) φυλάττομεν εδώ, περιμένοντες την ανάρρωσή του, φροντίζομεν όμως εις εις έλλειψιν του να διορίσωμεν αντ' αυτού άλλο ιπποκείμενον, αξίον αυτού του ιππορυγήματος και τότε κοινοποιούμενα την επωνυμίαν του προς το ιερόν σας Μινιστρίον.

Είθε δε να τελεσφορήσωμεν εις αναζήτησιν της φρετής, και εξαιτούμενοι τας πανιέρους ευχάς σας,

με βαθύτατον σέβας μένοντες της υμετέρας πανιερότητος

Τρίπολης 22 Μαρτίου 1822

Ασημάκης Φωτήλης, αντιπρόερος

Πρωτοσύγκελος, Αμβρόσιος

Ο αρχιμανδρίτης, Γρηγόριος Δικαίος

Γεώργιος Μιτάρηπογλῆς,

Αναγνώστης Ζαφειρόπουλος,

Νικόλης Τζανέτου,

Κων/νος Δημητρίου,

Ηλίας Καράπαυλος,

Διονύσιος Παπαγιαννόπουλος,

Ιωάννης Γ. Οικονομίδης,